

УДК 159.923: 796.332-05

Особистісні особливості спортсменів які впливають на досягнення високих командних результатів

Габелкова О.Є.

В статье рассматривается влияние занятием спортом на личностные особенности спортсменов, способствующие достижению высоких спортивных результатов в командных видах спорта. Важным является также то, что личностные качества спортсмена всегда связаны с конкретными условиями спортивной деятельности. В структуру спортивной личности обычно включаются способности, темперамент, характер, волевые качества, эмоции, мотивация и социальные установки. Все эти слагаемые характеризуют личность спортсмена, но они могут варьировать в зависимости от командно-климатических условий, различных установок и мотивации на достижение высоких спортивных результатов.

Ключевые слова: спорт, спортсмен, личность, способности, команда.

У статті розглядається вплив заняттям спортом на особистісні особливості спортсменів, що сприяють досягненню високих спортивних результатів у командних видах спорту. Важливим також є, що особистісні якості спортсмена завжди пов'язані з конкретними умовами спортивної діяльності. У структуру спортивної особистості обчно включаються здібності, темперамент, характер, вольові якості, емоції, мотивацію й соціальні установки. Усі ці складові характеризують особистість спортсмена, але вони можуть варіювати залежно від командно-кліматичних умов, різних установок і мотивації на досягнення високих спортивних результатів.

Ключові слова: спорт, спортсмен, особистість, здібності, команда.

Sportsmen's Personal Characteristics Having Impact on High Team's Results

The article focuses on the impact that doing sports has on sportsmen's personal characteristics that greatly contribute to reaching high results in team sports. Sportsmen's personal characteristics are always connected with concrete conditions of sports activity. The structure of sports personality usually includes the following: abilities, temperament, character, volition, emotions, motivation and social attitudes. All of these constituent parts characterize the sportsman's personality but they can vary depending on team and climatic conditions, different motivations on reaching high sports results.

Keywords: sports, sportsman, personality, abilities, team.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Спорт - це специфічний вид діяльності, спеціально організований і керований процес, спрямований на всебічний фізичний і духовний розвиток людини, підготовки спортсмена й формування в нього високої спортивної майстерності й досягнення найвищих результатів на змаганнях [3].

Систематичні та планомірні заняття спортом дуже впливають на формування позитивних рис характеру спортсмена. Цьому сприяють активні прояви спортсменів у процесі занять спортом і характер самої спортивної діяльності, що складається із систематичних тренувальних занять і спортивних змагань. Спорт сприяє формуванню таких рис характеру, як сила волі, сміливість, самовладання, рішучість, наполегливість, упевненість у своїх силах, прагнення до перемоги, стійкість, витримка, дисциплінованість і ін. У процесі тренування досягається стан високий морально-вольової готовності, що виражається в почутті впевненості, рішучості, у свідомості своєї здібності виявити необхідні вольові зусилля.

У нашій країні велике значення надається зараз дослідженню соціально-психологічних проблем українського спортивного руху. Фізична культура й спорт являють собою «зручну» модель, на прикладі якої можливі різні соціально-психологічні дослідження. Наприклад, соціально-психологічні аспекти спорту пов'язані з вивченням цілої групи проблем: спортивний колектив і особистість, малі групи в спортивному колективі, психологічна сумісність у спортивних командах, лідерство, спорт і формування суспільних відносин і т.д. Найцікавішою з них, основною є проблема «спорт» і особистість, досліджуючи яку можливо вивчити людину не тільки як особистість, але і як об'єкт спортивної діяльності й спілкування. [7].

Україна в період своєї незалежності, незважаючи на свою «молодість», посідає високі місця у світі спорту. Наші футбольні клуби вже кілька років поспіль виходять у фінальні частини європейських чемпіонатів. По суті робота зі спортивною командою - дуже тривалий і складний процес, особливо в спортивних іграх. У цьому випадку надто важливо зрозуміти, що команда - це щось єдине в житті й діяльності. Особливо необхідно правильно оцінити психологічні відносини між членами команди та їх ігрову взаємодію. У психологічному вивченні команди однаково важлива як проблема сумісності, так і лідерство. Міжособистісні зв'язки в спортивній діяльності досить нова й малодосліджена тема.

Метою даної роботи є вивчення особистісних особливостей спортсменів – футболістів, що впливають на досягнення високих командних результатів.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені наступні завдання:

1. Визначити особистісні особливості спортсменів, що займаються командними видами спорту.
2. Виявити психологічні особливості особистості спортсменів, що займаються футболем і міні-футболом.
3. Провести порівняльний аналіз особистісних особливостей спортсменів-футболістів, що грають у футбол і міні-футбол.

Опис вибірки, методів і процедури дослідження. Для реалізації програми дослідження використовувався наступний комплекс психодіагностичних методик: діагностика лідерських здібностей (Е. Жариков, Е. Крушельницький), методика визначення нервово-психічної стійкості, ризику дезадаптації в стресі «Прогноз», методика виміру рівня тривожності Дж.Тейлора (адаптація Т.А. Немчинова), методика діагностики особистості на мотивацію до уникання невдач. Математична обробка результатів: метод рангової кореляції Спірмена й Стьюдента.

У дослідженні брало участь 30 футболістів: 15 гравців фут-зальної команди «МКС» і 15 гравців

футбольної команди «Арсенал». МФК «МКС» є чемпіоном першої харківської міні-футбольної ліги. Для опитування були обрані члени команди віком від 18 до 23 років, четверо з них одружені; 9 гравців мають вищу освіту, 8 гравців навчаються у ВНЗ, 3 не мають вищої освіти та не вчаться.

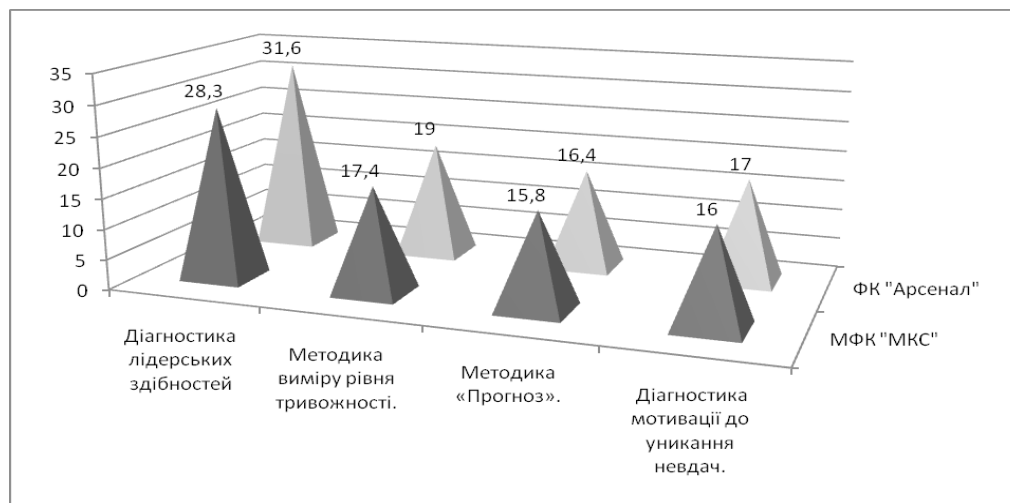
ФК «Арсенал» грає в 1-ій українській лізі з футболу. Опитування проводилося над гравцями дублюючого складу, віком від 18 до 23 років. Серед опитаних гравців 2 чоловіків одружені; 6 мають вищу освіту, 7 навчаються у ВНЗ, 7 не мають вищої освіти та не вчаться.

На першому етапі дослідження проводилося тестування спортсменів, що грають у міні-футбол на професійному рівні, у кількості 15 чоловік. Опитувались гравці міні-футбольної команди «МКС», яка є неодноразовим чемпіоном першої харківської міні-футбольної ліги.

На другому етапі дослідження проводилося тестування спортсменів, що грають у футбол на професійному рівні, у кількості 15 чоловік. Опитувались гравці ФК «Арсенал», що грає в 1-ій українській лізі з футболу.

На третьому етапі дослідження – проводився порівняльний аналіз особистісних особливостей спортсменів-футболістів, що грають у футбол і міні-футбол.

Результати дослідження та їх аналіз. Аналіз та інтерпретація даних, що були отримані в результаті застосування психодіагностичних методик, здійснювалися за допомогою вивчення статистичних показників індивідуально-психологічних розбіжностей спортсменів. На мал.1. зведені результати по всіх методиках футболістів, що грають у футбол та міні-футбол:

Мал.1. Співвідношення показників особистісних особливостей спортсменів, що грають у футбол та міні-футбол.

Лідерські якості у міні-футболістів = 28,3 балам, що свідчить про середній рівень лідерських якостей, у футболістів цей результат дорівнює 31,6 балам, що свідчить про середній (з тенденцією до високого) рівень лідерських якостей.

Виходячи з результатів, можна сказати, що рівень тривожності декілька вище у футболістів (середній бал - 19), ніж у міні-футболістів (середній бал – 17,4).

Нервово-психічна стійкість і ризик дезадаптації в стресі у футболістів перебуває на середньому рівні (середній бал = 16,4). У міні-футболістів середній бал = 15,8, що свідчить також про середній, але декілька вищий, ніж у футболістів, рівень нервово-психічної стійкості і ризику дезадаптації в стресі.

Що стосується мотивації уникнення невдач, то тут середній бал футболістів = 17, що говорить про середній рівень мотивації до уникнення невдач. У міні-футболістів середній бал = 16, що свідчить також про середній рівень мотивації до уникнення невдач.

Для порівняння й виявлення подібності й розходження у відповідях випробуваних двох груп був проведений кореляційний аналіз по методу Спірмена. Отримані наступні результати:

1. При порівнянні внутрігрупових результатів по кожному з тестів було виявлено, що значими подібності усередині групи міні-футболістів присутні по шкалах тривожність і нервово-психічна стійкість ($p = 0,667$). Крім цього, в цій групі, трапляється і значима негативна кореляція: лідерські якості з тривожністю ($p = -0,965$), також значиме негативне співвідношення мають лідерські якості з нервово-психічною стійкістю ($p = -0,594$). Вищеописані результати говорять про те, що особливості особистості міні-футболіста буде полягати в присутності тривожності, при наявності нервово-психічної нестійкості й навпаки. А також, при наявності сильних лідерських якостей, буде відсутній високий рівень тривожності, та буде слабка нервово-психічна стійкість.

2. Значима подібність (кореляцію) усередині групи футболістів ми виявили по наступних шкалах: шкала лідерських якостей зі шкалою нервно-психічної стійкості ($p = 0,836$); шкала лідерських якостей зі шкалою уникнення невдач ($p = 0,723$).

Крім цього, в цій групі, трапляється і значима негативна кореляція: лідерські якості з тривожністю ($p = -0,912$), також значиме негативне співвідношення мають лідерські якості футболістів з їх нервово-психічною стійкістю ($p = -0,871$), та уникнення невдач з тривожністю ($p = -0,766$).

Дані результати свідчать про присутність нервово-психічної стійкості у футболістів при наявності

значних лідерських якостей. Крім цього при наявності значного рівня уникнення невдачі, будуть мати місце лідерські якості.

3. При порівнянні міжгрупових результатів міні-футболістів з футболістами були отримані результати по всіх шкалах досить схожі й які корелюють між собою.

Висновки.

1. Кожна, у тому числі спортивна, діяльність впливає на формування психологічних особливостей особистості як безпосередньо, у процесі самої діяльності, так і опосередковано, через вплив конкретних, але не постійних умов.

2. Футболісти, що займаються футболом і міні-футболом мають середній (з тенденцією до високого) показник рівня тривожності. Щоправда, у футболістів цей результат декілька вищий, вони мають 19 балів. У гравців з міні-футболу, у свою чергу, 17,4 бали. Середній (з тенденцією до високого) показник рівня тривожності у міні-футболістів, свідчить, в свою чергу, про високу мотивацію досягнення спортивних результатів. Справа в тому, що їхня спортивна діяльність є основною, і вона є для них головною не лише в період змагань, а й у тренувальному процесі.

3. Спортсмени, що займаються міні-футболом, мають результат = 28,3 бали, що свідчить про середній рівень прояву лідерських здібностей. Спортсмени, що займаються футболом середній 31,6 бал (з тенденцією до високого), рівень прояву лідерських здібностей.

4. Виходячи з отриманих результатів міні-футболістів, можна сказати, що нервово – психічна стійкість і ризик дезадаптації в стресі в них перебуває на середньому рівні (середній бал = 15,8). У футболістів середній бал = 16,4, що також свідчить про середній рівень нервово-психічної стійкості. Що стосується мотивації уникнення невдач у спортсменів, що займаються міні-футболом та футболом отриманий результат свідчить про середній рівень мотивації до уникання невдач.

5. Середній рівень нервово-психічної стійкості й ризика дезадаптації в стресі у міні-футболістів і футболістів, свідчить про високу мотивацію до досягнення високих спортивних результатів.

6. Здійснивши порівняльний аналіз психічних особливостей у спортсменів, що грають у футбол та міні-футбол можна сказати, що по всім показникам у обох груп спортсменів – доволі схожі результати, які не мають суттєвих розбіжностей.

7. Для досягнення високих командних результатів спортсмени повинні мати середній рівень прояву лідерських здібностей, середній (з тенденцією до високого) показник рівня тривожності, показники нервово – психічної стійкості і ризика дезадаптації в стресі повинні перебувати також на середньому рівні, а рівень мотивації до уникання невдач – середній (з тенденцією до високого).

Всі риси особистості, у тому числі і її психологічні особливості, виникають і розвиваються лише на базі тих відносин, у які вступає людина з іншими членами суспільства в процесі спільної діяльності. Із упевненістю можна сказати, що особистість, «втягуючись» у спортивне оточення, піддається зміні своїх особистісних особливостей. Перебуваючи в команді доведеться навчатися правильно спілкуватися, взаємодіяти з іншими, загалом, робити все для підтримки командної атмосфери.

Література

1. Блудов Ю.Н., Плахтиненко В.А. Личность в спорте.- М.: ФиС, 1987
2. Кретти Б. Дж. Психология в современном спорте. – М.: ФиС, 1987
3. Коломейцев Ю. А. Взаимоотношения в спортивной команде. – М.: ФиС, 1984
4. Марищук В. А. Методики психодиагностики в спорте. – М.: Просвещение, 1990
5. Практикум по спортивной психологии /Под ред. И.П.Волкова. – СПб.: Питер, 2002
6. Стамбулова Н. Б. Психология спортивной карьеры. — СПб.: Центр карьеры, 1999
7. Уэйнберг Р. С., Гоулд Д. Основы психологии спорта и физической культуры. — К.: Олимпийская литература, 1998
8. <http://www.psychology-online.net/articles/65>
9. <http://psylib.org.ua/books/stolsam/txt02.htm>